

ORHAN PAMUK'UN “CEVDET BEY VE OĞULLARI” ROMANINDA SÖZ VARLIĞI*

*Nilüfer YILDIRIM***

Özet

Dil sadece anlaşmayı sağlayan tek yönlü bir dizge değil aynı zamanda özelliklerine, kullanım yerlerine ve işlevlerine göre dünyayı anlamlı hâle getirebilen çok yönlü bir yapıdır. Birçok unsuru bünyesinde barındıran dilin kullanım alanı bulduğu yerlerden biri de edebî eserlerdir. Edebî eserin yaratıcısı konumunda olan sanatçı; duygu, düşünce ve hayal dünyasını dış dünya ile birleştirerek kurgular. Kurguladığı kavramları dili kullanarak kelimelere döker. Böylece sanatçının sahip olduğu söz varlığı, kullandığı üslup, dile olan hâkimiyeti, oluşturduğu eseriyle somut hâle gelir. Dolayısıyla dil; eserle yazarı, yazarla okuru, okurla dünyayı tanıştırır.

Dili kullanabilme yeteneği, sanatçının başarısının ölçütlerinden biridir. Sanatçının dili iyi kullanabilmesinin ölçütlerinden biri de dilin söz varlığını eserine yeterli derecede yansıtabilmesidir. Bu bakımdan söz varlığı çalışmaları, sanatçı ve eser için büyük önem taşır. Söz varlığı çalışmalarının öneminden hareketle Türk Edebiyatının Nobel ödüllü yazarı Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanının söz varlığı makale konusu olarak belirlenmiştir. Makalenin yazılış amacı *Cevdet Bey ve Oğulları* romanındaki söz varlığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda yazarın ilk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın söz varlığı unsurları; tür, anlam, köken, kullanım sıklığı bakımından ayrıntılı olarak incelenip değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Dil, Sözcük, Söz Varlığı, Cevdet Bey ve Oğulları, Orhan Pamuk.

THE VOCABULARY IN THE NOVEL “CEVDET BEY AND HIS SONS” BY ORHAN PAMUK

Abstract

Language is not only a one-way system that allows negotiation but also a versatile structure that can make the world meaningful according to its features, usage places and functions. Literary works are one of the places where many elements find use space of the language that they contain. The artist, who is the creator of the literary work; he created the world of emotion, thought and imagination by combining it with the outside world. Artist uses the language to put concepts into words. Thus, the word that the artist has, the style he uses, the dominance of the language, and the work he creates are concrete. Therefore language; the writer, the reader, the reader, introduces the world.

The ability to use the language is one of the criteria of the artist's success. One of the criteria that the artist can use the language well is that it can adequately reflect the language of the language. In this respect, vocabulary studies are of great importance for the artist and the work. Based on the importance of the vocabulary studies, Nobel Prize winning writer of Turkish Literature Orhan Pamuk's *Cevdet Bey and His Sons* novel was mentioned as the talk subject article. *Cevdet Bey and His Sons* aim to determine the verbal existence of the novel. For this purpose, the first novel of the author, *Cevdet Bey and his sons*, species, meaning, origin, usage frequency in detail.

* Bu makale Prof. Dr. Ahmet BURAN danışmanlığında hazırlanan “Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Masumiyet Müzesi Romanlarında Söz Varlığı” adlı doktora tezinden yararlanılarak yazılmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ / TÜRKİYE, el-mek: niluferyildirim2003@gmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7483-1331>

Key Words: Language, Word, Vocabulary, Cevdet Bey and His Sons, Orhan Pamuk.

Giriş

Belli kurallar ve kelimeler dizgesinden oluşan dil, sürekli değişen ve gelişen canlı bir varlıktır. Dilin sahip olduğu değişkenlik özelliği iç ve dış etkenlerden kaynaklanmaktadır. İç etkenler dilin kendine özgü yapısı ve kuralları; dış etkenler ise dilin kullanıcıları tarafından meydana getirilen değişimlerdir. Dilin hareketliliğini sağlayan unsurların başında ise kelimeler gelmektedir. Kelimelerin oluşturduğu söz varlığı, dilin ve o dili kullanan milletin kimliği niteliğindedir. Çünkü bir milletin tarih boyunca yaşadıkları, bilgi ve kültür alışverişinde bulunduğu toplumlar, etkisinde kaldığı inanç sistemleri, söz varlığının oluşmasını sağlayan önemli etkenlerdir.

Dil, insanın yaşamı ve dünyayı anlamlı hâle getirmede kullandığı, kendine özgü kurallarıyla sürekli değişip gelişen; kelimeler vasıtasıyla kültür, düşünce, inanç ve sosyal hayat kodlarını bünyesinde barındıran sistemdir. Bu sistem, kişiler arası iletişimi, milletlerarası kültür alışverişini, gelenek, görenek, örf ve âdetlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını kısaca hem bireyin hem toplumun kendini ifade edip yenilemesini sağlar.

Gerçek dünyanın dilin saymaca birimleri ile yeniden şekillendirilmesi sonucu ortaya çıkan dil, insanoğlunun hem ürünü hem de üreticisi olduğu tek alandır. Kişinin sosyal kimliği sosyal uzlaşıya dayalı, tamamen yapay bir saymacalar dizgesi olan dilde yaşar. Dolayısıyla bir insanın ömrü, söz dizimi öğelerinin önderliğinde, sözlük birimleri arasında dolaşmakla geçer (Karaağaç, 2012: 37).

İnsanın hayatında, aklında ve dünyasında var olan kavramlar dilinin sınırlarını çizer. Dolayısıyla dil, kişisel ve toplumsal yaşamın görüntüsü niteliğindedir (Buran, 2008: 270). Kişisel ve toplumsal yaşama ait soyut görüntüler kelimeler aracılığıyla somutlaşır. İnsanın dil serüveni anadilini öğrenmesiyle başlar ve yaşadığı sürece devam eder. Çevreden edindiği, eğitim ve meslek yaşamıyla kazandığı, kültürel-sosyal etkinliklerle sahip olduğu nitelikler diline eklenir. Yaşam alanıyla dil alanının yoğrulması, insanı dilin en önemli taşıyıcısı hâline getirir.

Dil, insani ve kültürel olanı kelimeler aracılığıyla taşır. Kelimelerin meydana getirdiği söz varlığı ise insana ve millete ait olan değerleri yansıttığı için hem kişinin hem o dili kullanan milletin yaşamının aynası durumundadır.

Söz varlığının *Türkçe Sözlük*'te yer alan tanımı şöyledir: “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” (TDK, 2011: 2158).

Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde “Bir dilde yer alan yerli ve yabancı bütün sözcüklerin oluşturduğu bütünlük.” (Hengirmen, 2009: 342) şeklinde tanımlanan söz varlığı; dilin ses, şekil, söz dizimi ve anlam bakımından geçirdiği değişiklikleri ortaya çıkarır ve anlatımı güçlendiren anlam olaylarını, söz sanatlarını bünyesinde barındırır (Aksan, 1996: 11,13).

Bir dilin sözlük öğeleri olarak da nitelendirilen söz varlığının iki kaynağı bulunmaktadır. İlk kaynak dilde var olan öğelerin ses ve anlam bakımından değiştirilmesi, ikinci kaynak başka dillerden dil unsuru alınmasıdır. Dilin söz varlığında yer alan iç öğeler dile ait yerli unsurlar, dış öğeler ise başka milletlerin dillerinden alınan unsurlardır (Karaağaç, 2005: 31).

Söz varlığı, bir dilin sahip olduğu kelimelerin oluşturduğu bütündür. Bir dilin kelimelerinin ve kelime gruplarının oluşturduğu bu bütün; dilde meydana gelen gelişmelerin, dilin zenginliğinin, eskiliğinin ve gelişmişliğinin en önemli göstergesidir. Milletlerin yaşam tarzı, gelenekleri ve kültürleri, akrabalık ilişkileri, sahip oldukları maddi ve manevi değerler o millete ait dilin söz varlığına yansır. Dolayısıyla kelimelerin oluşturduğu söz varlığı, dili

kullanan milletlerin özelliklerini de ortaya çıkarır. Söz varlığı bir milletin dünyaya açılan penceresidir ve dilin zenginliğinin önemli ölçütlerinden biridir. Dilin gelişme ve değişme sürecinde geçirdiği evrelerin, başka dillerle girdiği etkileşimlerin ve dili kullanan milletin kültürel yapısının belirgin göstergelerinden biri sahip olduğu söz varlığıdır.

Söz varlığının içeriği zamanla farklılaşır. Bu farklılaşmanın temelinde, dilin sürekli değişen devingen yapısı ve dil kullanıcılarının başka dillerle iletişim hâlinde bulunması yatar. Dil kullanıcılarının, farklı dilleri kullanan milletlerle iletişim kurması, dilin söz varlığının da zaman içinde farklılaşmasına sebep olur. Toplumda meydana gelen sosyal, siyasi, ekonomik, dinî ve tarihî gelişmeler de söz varlığının boyutlarının ve içerdiği kavram alanının değişmesinde etkilidir.

Türkçe, kullanılageldiği ilk dönemden günümüze kadar uzanan süreçte zengin bir söz varlığına sahip olmuştur. Türkçenin söz varlığının sınırlarını çizen, zenginliğini ortaya koyan önemli kaynakların başında edebî eserler gelir. Edebî eserlerin söz varlığını belirleyen çalışmalar, dilin söz varlığına ait özelliklerin tespitini sağladığı için büyük önem taşır.

Sanat eserlerinin yazıldığı döneme ait sosyal, siyasi, dinî, ekonomik, askerî hayatı, eğitim ve aile yaşamını kapsayan zihniyet, söz varlığı aracılığıyla okuyucuya aktarılır. Söz varlığı bir dilin ve o dili kullanan milletlerin karakteristik özelliklerini nasıl ortaya koyuyorsa edebî eserlerin söz varlığı da yazarın, dilin imkânlarını ve zenginliklerini kullanabilme becerisini aynı şekilde gün ışığına çıkarır. Sanatçı; kavram dünyasında yer alan, kültür dünyasını şekillendiren, hayata bakış açısını belirleyen kelimeleri söz varlığına aksettirir. Eğitim düzeyi, tarih bilinci, etkisinde kalınan dinî ve siyasi fikirler ile sosyal yaşam algıları sanatçının söz varlığında vücut bulur. Bundan dolayı, yazarın söz varlığını bilmek onu tanımaya ve eserlerini daha iyi anlamaya yardımcı olur.

Sanatçıların söz varlığının tespit edilmesi Türkçenin söz varlığının sınırlarının ve zenginliğinin ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Bu bakımdan söz varlığı çalışmaları, sanatçılar açısından olduğu kadar dil açısından da çok işlevli çalışmalar olarak kabul edilir.

Cevdet Bey ve Oğulları Romanında Söz Varlığı

Son dönem Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Orhan Pamuk, hayatını roman yazmaya adanmış bir yazardır. Yazarlık serüvenine geleneksel roman tarzında başlamış ardından postmodern tarza yönelmiş, her eserinde farklı bir biçim deneme uğraşı içine girmiştir. Eserleri 60 dile çevrilen, 11 milyon baskı yapan ve dünyanın birçok ülkesinde okur kitlesine sahip olan Pamuk, edebiyatla uğraşmayı hayatının asıl amacı olarak görür ve bu uğraşını mutlu olmakla eşdeğer tutar.

Orhan Pamuk'a ilk ününü getiren roman, *Cevdet Bey ve Oğulları*'dır. Nişantaşlı bir ailenin 20. yüzyılın başından itibaren üç kuşak boyunca süren hikâyesini anlatan roman; ev içlerinin renklerini, zamanın akışını, günlük konuşmaları, akılda yer eden kahramanlar aracılığıyla okura sunar. Geleneksel romanın izlerini taşıyan eserde Abdülhamit döneminin son yıllarında İstanbul'un ilk Müslüman tüccarlarından Cevdet Bey'in işlerini büyütme, zenginleşme, Batılı anlamda modern bir aile kurmak gibi hedeflerine ulaşmaya çalışmasının serüveni anlatılır. Kökü taşraya uzanan geleneksel ailesini bir yana bırakarak bu isteklerini gerçekleştirmeye çalışan Cevdet Bey ve oğullarının hikâyesi bir anlamda modernleşme çabası içindeki Türkiye Cumhuriyeti'nin özel hayatının da hikâyesidir (Pamuk, 2010: 8).

Yazarın ilk kitabı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın söz varlığı şu başlıklar altında incelenebilir:

Farklı ve Tekrar Kelime Sayıları

Bir edebî eserin niteliklerini belirleyen ölçütlerden biri eserde kullanılan kelimelerin sayısı ve farklılığıdır. Farklı kelime sayısının artması tekrar oranını düşürür. Yani farklı kelime sayısı ile tekrar sayısı ters orantılıdır. Farklı kelime kullanma oranının yükselmesi sanatçının söz varlığını daha etkili kullandığının göstergelerindedir. Dile ait söz varlığı zenginliğini; üslubu, kurgusu, özgün karakter yaratma gücü ve dili kullanma yeteneğiyle birleştirerek eserine yansıtan sanatçı nitelikli eser verme yolunda önemli adımlar atmış olur.

Bir yazarın farklı kelime kullanma olasılığı, alıcı söz varlığının zenginliği ile ilişkilidir. Dinleme ve okuma becerileriyle elde edilmiş olan alıcı söz varlığı, edilgen durumdadır. Alıcı söz varlığındaki unsurların fazlalığı, konuşma ve yazma becerilerinin meydana getirdiği üretici söz varlığına aktarılacak unsurların farklı olma olasılığını yükseltir. Dolayısıyla uzun konuşma ve yazma, söz varlığı unsurlarını farklı kullanma olasılığını düşürür. Çünkü üretici söz varlığının en üst kısmını en sık kullanılan öğeler oluşturur. Böylece üretim süreci uzadıkça en iyi bilinen söz varlığı unsurlarına duyulan ihtiyaç artar (Baş, 2013: 77).

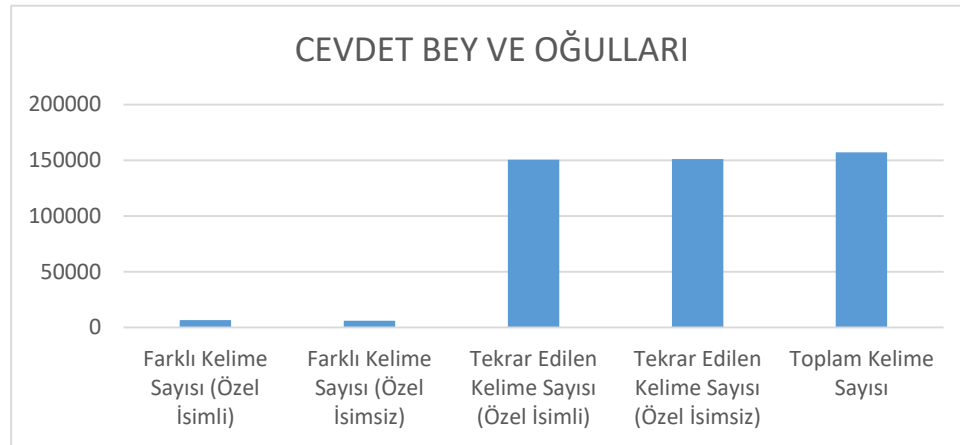
Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında kullandığı farklı kelimeler ve tekrarlar, yazarın Türkçenin söz varlığını ne ölçüde kullandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Romanın söz varlığını oluşturan farklı ve tekrar kelime sayıları belirlenmiş bu sayılara ilişkin oranlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

CEVDET BEY VE OĞULLARI		
	Sayısal Değer	%
Farklı Kelime Sayısı (Özel İsimli)	6658	4,23
Farklı Kelime Sayısı (Özel İsimsiz)	6120	3,89
Tekrar Edilen Kelime Sayısı (Özel İsimli)	150589	95,77
Tekrar Edilen Kelime Sayısı (Özel İsimsiz)	151127	96,11
Toplam Kelime Sayısı	157247	100

Tablo 1: Farklı ve Tekrar Kelime Sayıları

Tablonun grafiğe dönüştürülmüş şekli aşağıda verilmiştir:

Şekil 1: Farklı ve Tekrar Kelime Sayıları

Yukarıda verilen tabloda da görüldüğü gibi Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda toplam 157247 kelime kullanmıştır. 157247 kelimenin 6658'i (% 4,23) romanın söz varlığında yer alan farklı kelime sayısıdır. Romanda geçen 6658 farklı kelime 150589 kez tekrar edilmiştir. Romanda kullanılan özel isimler farklı kelime sayısından çıkarıldığında *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda 6120 (% 3,89) kelime bir söz varlığı olduğu görülür. 6120 kelime ise roman boyunca 151127 defa tekrar edilmiştir. Genel sonuç değerlendirildiğinde *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda % 4,23 oranında farklı kelime kullanıldığı % 95,77 oranında tekrara düşüldüğü görülmektedir.

Kelime Türleri

"Anlamli ses veya ses birliği, söz, sözcük" (TDK, 2011: 1381) şeklinde tanımlanan kelime, söz diziminin oluşmasını sağlayan temel unsurdur. Kelimelerin söz dizimi içerisinde yeni isimlerle kullanım alanına çıkması, kelime türlerinin oluşmasını sağlar. Bu oluşumu sağlayan en önemli etken, kelimenin söz dizimindeki bağlamıdır. Bu bağlam doğrultusunda kelime türleri farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Sınıflandırmalar değişlik gösterse de isim ve fiil, iki aslı kelime türü olarak kabul edilmektedir. Kelime türlerinin sınıflandırılması da bu iki kelime türü üzerinden yapılmaktadır. İsim ve fiil dışında kalan sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç ve ünlem de isim ve fiile bağlı olarak adlandırılan kelime türleridir.

Söz varlığı açısından ele aldığımız Orhan Pamuk'un ilk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda yer alan kelimeler, türlerine göre incelenmiş elde edilen sayısal sonuçlar çoktan aza doğru sıralanmıştır. *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında yer alan kelimeler tür bakımından incelenirken, türün hem toplam kelime hem farklı kelime içindeki oranı belirlenmiştir. Bundan dolayı isim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç ve fiil ait genel tablolarda kelime sayısının yanında yüzdeler oranına ait iki değer verilmiştir. İlk yüzdeler değer, kelime türünün toplam kelime sayısı içindeki oranını, ikinci yüzdeler değer ise kelime türünün farklı kelime sayısı içindeki oranını göstermektedir.

Romanlardan elde edilen sonuçların gösterildiği tablolarda koyu renk ile belirtilenler kendi içinde, diğer sayısal veriler de kendi içinde değerlendirilmiştir.

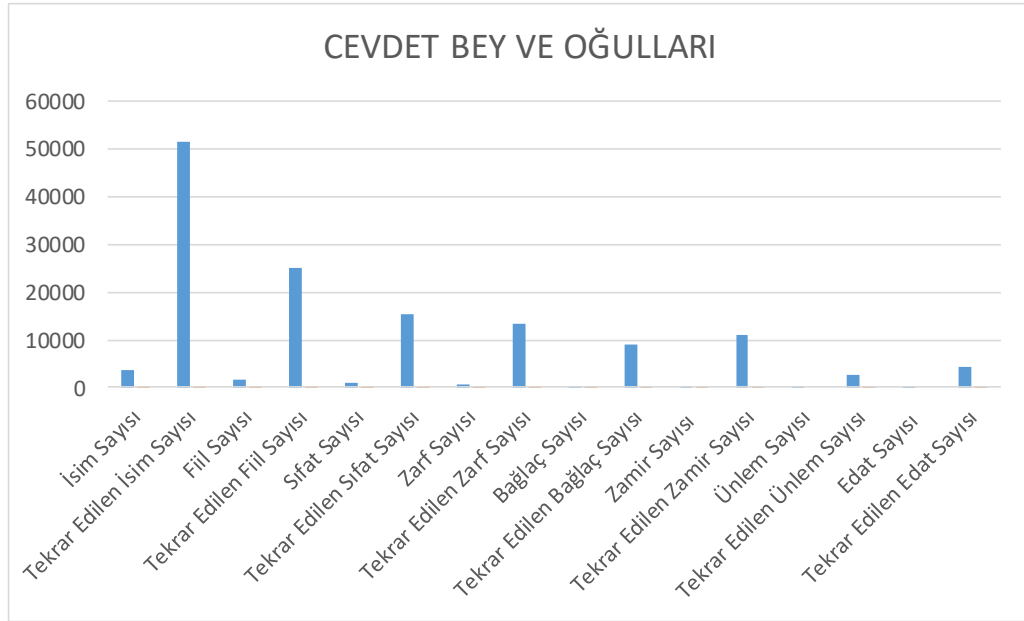
Aşağıdaki tabloda *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında yer alan sözcük türlerinin sayısal değerlerine ve bu değerlerin yüzdeler oranlarına yer verilmiştir.

CEVDET BEY VE OĞULLARI		
	Sayısal Değer	%
İsim Sayısı	3588	2,28
Tekrar Edilen İsim Sayısı	51712	32,89
Fiil Sayısı	1589	1,01
Tekrar Edilen Fiil Sayısı	25022	15,91
Sıfat Sayısı	989	0,63
Tekrar Edilen Sıfat Sayısı	15544	9,89
Zarf Sayısı	510	0,32
Tekrar Edilen Zarf Sayısı	13493	8,58
Bağlaç Sayısı	49	0,03
Tekrar Edilen Bağlaç Sayısı	8980	5,71
Zamir Sayısı	41	0,03

Tekrar Edilen Zamir Sayısı	11083	7,05
Ünlem Sayısı	39	0,02
Tekrar Edilen Ünlem Sayısı	2599	1,65
Edat Sayısı	18	0,01
Tekrar Edilen Edat Sayısı	4452	2,83

Tablo 2: Kelime Türleri

Tablonun grafiğe dönüştürülmüş hali şöyledir:

Şekil 2: Kelime Türleri

Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında en çok kullandığı sözcük türü isimdir. Romandaki toplam 157247 kelimenin 3588'i isimdir. Kullanılan bu isimler 51712 kez tekrar edilmiştir. 3588 isim % 2,28'lik yüzdeler dilime tekabül ederken tekrar edilen isim sayısı toplam kelime sayısının % 32,89'luk bölümünü oluşturmaktadır. Romanda kelime türü bakımından incelenen 6848 kelimenin 3588'i isimdir. İsimlerin kelime türleri içindeki dilimi ise % 52,39'dur. Bu veriler romanda en çok kullanılan kelime türünün isim olduğunu, kelime türlerinin yarısından fazlasını ismin oluşturduğunu göstermektedir.

Romanda isimden sonra en çok kullanılan kelime türü fiildir. Oluş, kılış ve durum fillerinin romanda geçen toplam sayısı 1589'dur. 1589 fiil 25022 kez tekrar edilmiştir. Sıfatlar romanın söz varlığı içinde kelime türü bakımından üçüncü sırada yer alır. Romanda kullanılan sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları olarak sınıflandırılmış; belirtme sıfatları da soru, sayı, belirsizlik, işaret sıfatları başlıkları altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonunda eserde 989 farklı sıfat örneği belirlenmiştir. Bu sıfatlar olay örgüsünün akışında 15544 kez tekrar edilmiştir. Sıfatların kelime türleri içindeki oranı ise % 14, 44'tür.

Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları* adlı romanında 510 adet zarfı 13493 kez tekrarlayarak kullanmıştır. Durum, zaman, ölçü, yer-yön ve soru zarfı başlıkları altında

incelenen 510 zarf, romanın söz varlığının % 0,32'sini oluşturmaktadır. Zarflar tür bakımından incelenen kelimeler içinde % 7,45'lik dilime sahiptir.

Romanda eş görevli kelimeleri ve cümleleri bağlamak amacıyla 49 bağlaç kullanılmış, bu bağlaçlar 8980 kez tekrarlanmıştır. Romanın söz varlığının % 0,03'ünü, kelime türlerinin % 0,63'ünü içine alan bağlaçlar sıralama, denkleştirme, karşılaştırma, pekiştirme vb. anlam ve görevlerle kullanılmışlardır.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında ismin yerini tutan 41 zamir kullanılmış bu zamirler 11083 kez tekrarlanmıştır. Zamirler romanda kullanılan toplam kelime sayısının % 0,03'nü oluşturmaktadır. Romandaki 41 zamir işaret, belirsizlik, kişi, soru, dönüşlülük ve karşılıklılık gibi türlere göre incelenmiştir.

Romanda 39 ünlem, 2599 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Ünlemler romanın söz varlığının % 0,02'lik dilimini içine almaktadır. Kelime türleri içinde % 0,57'lik oranın sahibi olan ünlemler, özelliklerine ve kullanım şekillerine göre içe ve dışa dönük ünlemler, ses yansımaları ünlemler ve ünlem gibi kullanılan kelimeler şeklinde sınıflandırılmıştır.

Cevdet Bey ve Oğulları romanının söz varlığı içinde incelenen kelime türlerinden biri de edattır. Romanda 18 edat kullanılmış, bu edatlar roman boyunca 4452 kez tekrarlanmıştır. Edatlar romanın söz varlığının % 0,01'lik kısmını; kelime türlerinin % 0,38'ini oluşturmaktadır.

Anlamına Göre Kelimeler

Dilin temelini oluşturan kelime, kök ve eklerden meydana gelen anlamlı dil birliğidir. Duygu, düşünce ve istekler kelimeler aracılığıyla dile yansır. Kelime de tıpkı dil gibi değişikliğe uğrayan dil birliğidir. Bu değişimler genellikle kelimenin yapı ve anlam boyutuyla ilgilidir. Anlam bir kelimenin içerdiği kavram alanıdır. Kavram alanı kelimelerin kullanıldığı bağlama ve amaca göre değişiklik gösterir. Bu değişiklik bir kelimenin birden fazla anlam taşımasını sağlar. Anlam genişlemesi, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi, anlam daralması vb. anlam olayları bir dilin kelimelerinin anlam bakımından farklılaşmasını sağlar. Kelimelerin anlam alanlarının geniş olması dilin zenginliğinin işaretidir. Bir metnin anlamlı bir bütün hâline gelmesi, o metni oluşturan kelimelerin anlam olarak birbirini tamamlamasıyla mümkündür.

Anlam, kelimenin aynı bağlamdaki öbür kelimelerle kurduğu ilişkilere bağlıdır. Dilde birer gösterge niteliğinde yer alan, insanın dünya bilgisine dayalı bir takım belirleyicileri bulunan kelimelerin belli bir bağlam ve konu içinde ilettikleri kavram biçiminde tanımlanabilir (Aydın, 2007: 85).

Anlam, geniş bir yelpazeyi içine alır. Aynı kelimenin değişik anlamlar ifade etmesi ve buna uygun şekilde kullanılması yelpazenin genişliğinin işaretidir. Kelimenin taşıdığı anlam da cümledeki kullanım yerine göre şekillenir. Bu şekillenme sonucunda dilin birimlerinin anlamını inceleyen dilbilim dalına da anlam bilimi adı verilir.

Anlam bilimi genel olarak üç şekilde tanımlanır:

1. Anlambilim, anlamın incelenmesidir.
2. Anlambilim, kelimelerin anlamının incelenmesidir.
3. Anlambilim, kelimelerin, cümlelerin ve sözcüklerin anlamının incelenmesidir.

(Aydın, 2007: 84)

Dünyayı anlamlandıran, dillerin temelini oluşturan kelimeler anlamına göre gerçek anlamlı kelimeler, yan anlamlı kelimeler ve mecaz anlamlı kelimeler olarak sınıflandırılır.

Cevdet Bey ve Oğulları romanında yer alan kelimeler anlamına göre sınıflandırılmış ve elde edilen sayısal veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

CEVDET BEY VE OĞULLARI		
	Sayısal Değer	%
Gerçek Anlamlı Kelime Sayısı	5999	98,02
Tekrar Edilen Gerçek Anlamlı Kelime Sayısı	145771	96,46
Mecaz Anlamlı Kelime Sayısı	963	15,74
Tekrar Edilen Mecaz Anlamlı Kelime Sayısı	4727	3,13
Yan Anlamlı Kelime Sayısı	123	2,01
Tekrar Edilen Yan Anlamlı Kelime Sayısı	629	0,42
Farklı Kelime Sayısı	6120	
Toplam Kelime Sayısı	151127	

Tablo 3: Anlamına Göre Kelimeler

Romanda yer alan kelimelerin anlamına göre sınıflandırılarak oluşturulmuş grafiği aşağıdaki gibidir:

Şekil 3: Anlamına Göre Kelimeler

Orhan Pamuk 1982 yılında yayımladığı ilk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda en çok gerçek anlamlı kelimelere yer vermiştir. Gerçek anlamlı kelimeleri mecaz anlamlı kelimeler takip etmiştir. Yan anlamlı kelimeler, anlamına göre kelimeler içinde en az kullanılanlardır.

Kelime Kökenleri

Kelime bir dilin temel unsurudur. Dilde yer alan kelimeler belli bir kökene sahiptir. Kelimeyi oluşturan kök ve eklerin kaynağını, ilk şeklini araştıran, zaman içerisindeki değişimlerini ve gelişimlerini inceleyen dilbilim dalı kökenbilimdir. Kökenbilim araştırmaları kelimelerin en eski şekillerinin ve ortaya çıktıkları ana dillerinin bilinmesini sağlar. Bu durum bir dilin söz varlığını oluşturan kelimelerin hangi dillere ait olduğunu gösterir. Dolayısıyla

kökenbilim çalışmaları bir dilin söz varlığının temel niteliklerini ortaya çıkarması bakımından önem taşır. Kökenbilim incelemesi yapılırken kelimenin kökü ve aldığı ekler göz önünde bulundurulur.

Kökenbilimin inceleme alanı kelime kökenleridir. Köken "Eş kaynaklı bütün türemiş sözlerin yapısında bulunan, anlamlı ve daha küçük öğelere ayrılamayan kök sözdür. Kökler, dillerin ve dil ailelerinin oluşma çağlarından kalma ve çoğu, bütün dillerde tek heceli olan yapılardır." (Karaağaç, 565: 2013).

Bir dilin söz varlığında farklı kökenlere ait kelimeler bulunur. Farklı kökene sahip kelimeler, diller arası etkileşimler sonucu kelime varlığına katılırlar. Diller arası etkileşimler genellikle siyasi değişiklikler, milletlerarası kültürel ilişkiler ve sosyal hayattaki farklılaşmalar sonucunda gerçekleşir.

Dil canlı bir varlık olduğu için daima gelişim ve değişime açıktır. Türkçe de zaman içerisinde hem başka dilleri etkilemiş hem de farklı dillerden etkilenmiştir. Sosyal, siyasi, kültürel, ticari, ekonomik vb. ilişkiler, Türkçenin söz varlığına farklı kökenlere ait kelimelerin girmesine neden olmuştur. Türkçe, İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve Fars dillerinin etkisi altına girmiştir. Tanzimat hareketleri, kültür ve edebiyat dünyasında Batı'ya yönelme Fransızca kökenli kelimelerin dile yerleşmesine zemin hazırlamıştır. 1. ve 2. Dünya Savaşı sırasında Osmanlının Almanya ile girdiği siyasi ilişkiler, Türkçe ile Almanca arasında kelime alışverişine sebep olmuştur. Son yıllarda Türkçenin söz varlığını etkileyen dil İngilizcedir. Bu durum bir dilin tarih boyunca hangi kültürle iç içe olduğunu, hangi milletlerin etkisinde kaldığını ya da hangi milletleri etkilediğini göstermektedir. Dolayısıyla çalışmamıza konu olan *Cevdet Bey ve Oğulları* romanının yazıldığı dönem ile romana ait söz varlığındaki kelime kökenleri arasında doğrudan bir ilgi söz konusudur.

Cevdet Bey ve Oğulları romanının söz varlığını oluşturan kelimeler köken bakımından incelenmiş, özel isimler köken incelemesine tabi tutulmamıştır. Çünkü özel isimler, köken incelemesi bakımından tam ve doğru sonucun alınamayacağı bir isim türüdür. Bazı özel isimlerin kökeni bilinirken bazı özel isimlerin kökenleri konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Bu ikilikten dolayı romanlarda geçen özel isimler, köken bakımından incelenmemiştir.

Cevdet Bey ve Oğulları'nın söz varlığında 43 farklı köken yapısına ait kelime örnekleri bulunmaktadır. Romanda köken bakımından en fazla örneğe sahip beş dilin sıralaması şu şekildedir:

1. Türkçe (3814)
2. Arapça (872)
3. Arapça+Türkçe (408)
4. Fransızca (330)
5. Farsça (253)

Romanın söz varlığını oluşturan kelimelerin kökenleri ile ilgili sayısal sonuçların yansıtıldığı tablo şöyledir:

CEVDET BEY VE OĞULLARI		
	Sayısal Değer	%
Türkçe Kökenli Kelime Sayısı	3814	62,32
Tekrar Edilen Türkçe Kökenli Kelime Sayısı	111251	76,72
Arapça Kökenli Kelime Sayısı	872	14,25
Tekrar Edilen Arapça Kökenli Kelime Sayısı	19822	13,67
Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	408	6,67
Tekrar Edilen Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	2443	1,68
Fransızca Kökenli Kelime Sayısı	330	5,39
Tekrar Edilen Fransızca Kökenli Kelime Sayısı	1496	1,03
Farsça Kökenli Kelime Sayısı	253	4,13
Tekrar Edilen Farsça Kökenli Kelime Sayısı	6713	4,63
Farsça+Türkçe Kelime Sayısı	166	2,71
Tekrar Edilen Farsça+Türkçe Kelime Sayısı	833	0,57
İtalyanca Kökenli Kelime Sayısı	71	1,16
Tekrar Edilen İtalyanca Kökenli Kelime Sayısı	827	0,57
Fransızca+Türkçe Kelime Sayısı	51	0,83
Tekrar Edilen Fransızca+Türkçe Kelime Sayısı	55	0,04
Rumca/Yunanca Kökenli Kelime Sayısı	48	0,78
Tekrar Edilen Rumca/Yunanca Kökenli Kelime Sayısı	339	0,23
İtalyanca +Türkçe Kelime Sayısı	20	0,33
Tekrar Edilen İtalyanca +Türkçe Kelime Sayısı	13	0,01
İngilizce Kökenli Kelime Sayısı	14	0,23
Tekrar Edilen İngilizce Kökenli Kelime Sayısı	134	0,09
Latince Kökenli Kelime Sayısı	9	0,15
Tekrar Edilen Latince Kökenli Kelime Sayısı	22	0,02
Türkçe+Farsça Kelime Sayısı	9	0,15
Tekrar Edilen Türkçe+Farsça Kelime Sayısı	223	0,15
Türkçe+Arapça Kelime Sayısı	8	0,13
Tekrar Edilen Türkçe+Arapça Kelime Sayısı	412	0,28
Moğolca Kökenli Kelime Sayısı	4	0,07
Tekrar Edilen Moğolca Kökenli Kelime Sayısı	14	0,01
Ermenice Kökenli Kelime Sayısı	4	0,07
Tekrar Edilen Ermenice Kökenli Kelime Sayısı	4	0,00

Rusça Kökenli Kelime Sayısı	3	0,05
Tekrar Edilen Rusça Kökenli Kelime Sayısı	37	0,03
Rumca/Yunanca+Türkçe Kelime Sayısı	3	0,05
Tekrar Edilen Rumca/Yunanca+Türkçe Kelime Sayısı	51	0,04
Arapça+Farsça Kelime Sayısı	3	0,05
Tekrar Edilen Arapça+Farsça Kelime Sayısı	0	0
Türkçe+Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	3	0,05
Tekrar Edilen Türkçe+Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	0	0
Slavca Kökenli Kelime Sayısı	2	0,03
Tekrar Edilen Slavca Kökenli Kelime Sayısı	17	0,01
Farsça+Arapça Kelime Sayısı	2	0,03
Tekrar Edilen Farsça+Arapça Kelime Sayısı	0	0
Türkçe+Rumca/Yunanca Kelime Sayısı	2	0,03
Tekrar Edilen Türkçe+Rumca/Yunanca Kelime Sayısı	8	0,01
Farsça+Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	2	0,03
Tekrar Edilen Farsça+Arapça+Türkçe Kelime Sayısı	66	0,05
Almanca Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Almanca Kökenli Kelime Sayısı	3	0,00
Soğdca Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Soğdca Kökenli Kelime Sayısı	2	0,00
Macarca Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Macarca Kökenli Kelime Sayısı	21	0,01
Süryanice Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Süryanice Kökenli Kelime Sayısı	2	0,00
İspanyolca Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen İspanyolca Kökenli Kelime Sayısı	166	0,11
Bulgarca Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Bulgarca Kökenli Kelime Sayısı	5	0,00
Sırpça Kökenli Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Sırpça Kökenli Kelime Sayısı	0	0
İspanyolca+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02

Tekrar Edilen İspanyolca+Türkçe Kökenli Kelime Sayısı	0	0
İtalyanca+Farsça Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen İtalyanca+Farsça Kelime Sayısı	7	0,00
İngilizce+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen İngilizce+Türkçe Kelime Sayısı	0	0
Rusça +Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Rusça +Türkçe Kelime Sayısı	11	0,01
Arapça+Türkçe+Farsça Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Arapça+Türkçe+Farsça Kelime Sayısı	4	0,00
Fransızca+Farsça Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Fransızca+Farsça Kelime Sayısı	0	0
Moğolca+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Moğolca+Türkçe Kelime Sayısı	5	0,00
Türkçe+İngilizce Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Türkçe+İngilizce Kelime Sayısı	1	0,00
Ermenice+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Ermenice+Türkçe Kelime Sayısı	0	0
Türkçe+Farsça+Arapça Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Türkçe+Farsça+Arapça Kelime Sayısı	0	0
Türkçe+Farsça+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrar Edilen Türkçe+Farsça+Türkçe Kelime Sayısı	0	0
Bulgarca+Türkçe Kelime Sayısı	1	0,02
Tekrarlanan Bulgarca+Türkçe Kelime Sayısı	0	0
Kelime Sayısı	6120	100
Tekrar Edilen Kelime Sayısı	145007	100

Tablo 4: Kelime Kökenleri

Grafiğin hacmini genişlettiği için örnek sayısı 45'ten az olan kökenler tabloda yer aldığı halde grafiğe yansıtılmamıştır. Bu doğrultuda yapılan köken grafiği şöyledir:

Şekil 4: Kelime Kökenleri

Kelime Kullanım Sıklığı ve Orhan Pamuk'un Kavram Dünyası

Gerçekte bir istatistik terimi olan sıklık, dilbilimde bir metinde veya sözlü konuşmada aynı birimin gerçekleşme sayısı olarak tanımlanır (Aydın, 2007: 118). Sıklık, bir dilin sözcüklerinin diğer sözcüklere oranla daha çok ya da daha az kullanılması demektir (Aksan, C.3 1998: 20). Bütün dillerde kullanım sıklığı bakımından öne çıkan kelimeler vardır. Kullanıcılar arasında farklılık gösteren bu kelimeler, dili kullanan bireylerin eğitim durumundan yaş gruplarına kadar birçok faktörden etkilenir (Ölker, 2011: 15).

Sıklık çalışmaları, dilin söz varlığında kullanım önceliği taşıyan kelimeleri belirler. Söz varlığındaki yabancı öğelerin oranı, bu oranlara bağlı olarak dilin tarih boyunca etkilediği diller ve gelişim süreci sıklık çalışmalarıyla gün yüzüne çıkar. Dil kullanıcılarının düşünce, duygu ve kültür dünyalarının zenginliğinin ve genişliğinin tespitinde kelime sıklığı çalışmalarının önemli payı vardır.

Edebî eserlerin söz varlığına dayalı sıklık çalışmaları ise metnin konusunu, yazarın söz varlığını ve kavram dünyasını yansıtan ipucu kelimeleri ortaya çıkarması bakımından dikkate değerdir. Edebî eserde kullanım sıklığı fazla olan kelimeler; sanatçının dilinin sınırlarını, eğitim durumunu, kültürünü, hayata bakış açısını yansıtır. Kelime sıklığı çalışmalarının eser ve sanatçı açısından taşıdığı önemden hareketle Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında en çok kullanılan ilk 100 kelime belirlenmiş ve bu 100 kelime ile ilgili çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Romanda en çok kullanılan 100 kelime kullanım sıklıklarıyla birlikte aşağıdaki listede verilmiştir:

CEVDET BEY VE OĞULLARI		
Sıra	Kelime / Kullanım Sıklığı	
1.	bir/5210	51. böyle/441
2.	dA / 3003	52. kadar/439
3.	olmak/2798	53. burada/432
4.	bu/ 2697	54. oda/430
5.	demek/ 2680	55. okumak/429
6.	o/2170	56. söz/ 425
7.	şey/ 1936	57. el/418
8.	ve/ 1822	58. evet/ 417
9.	ben/ 1736	59. yok/406
10.	düşünmek/1588	60. Nigân/ 405
11.	sonra/1565	61. Perihan/403
12.	ama/1561	62. insan/ 388
13.	diye/ 1494	63. çocuk/ 386
14.	ne/ 1494	64. önce/ 386
15.	bakmak/ 1312	65. birden/ 384
16.	bey/ 1248	66. şu/ 380
17.	gibi/1149	67. hayat/ 373
18.	gelmek/1135	68. başka/ 369
19.	için/1077	69. nasıl/ 368
20.	yapmak/ 1066	70. Ahmet/ 363
21.	kendi/ 1016	71. baba/362
22.	söylemek/ 1008	72. biraz/360
23.	etmek/ 954	73. girmek/355
24.	sen/ 950	74. bütün/351
25.	Refik/931	75. iç/351
26.	istemek/912	76. anlamak/ 350
27.	mI/mU/888	77. baş/ 349
28.	görmek/ 875	78. anlatmak/ 343
29.	gitmek/ 762	79. mırıldanmak/ 337
30.	çok/ 726	80. yüz/336
31.	var/725	81. durmak/335
32.	Ömer/ 721	82. ki/334

33.	daha/ 675	83. yürüme/329
34.	değil/ 675	84. biri/324
35.	Cevdet/ 651	85. konuşmak/324
36.	her/ 642	86. siz/ 324
37.	vermek/601	87. Osman/ 322
38.	hanım/599	88. çalışmak/ 321
39.	bilmek/579	89. yan/ 318
40.	gene/548	90. kapı/ 315
41.	oturmak/541	91. ya/310
42.	Muhittin/540	92. hiç/309
43.	zaman/528	93. sormak/ 307
44.	ev/ 500	94. göz/ 303
45.	şimdi/ 494	95. akıl/298
46.	iyi/ 492	96. hatırlamak/298
47.	çıkmaq/ 479	97. herkes/298
48.	başlamak/ 478	98. içmek/298
49.	dönmek/ 466	99. biz/293
50.	almak/ 451	100. kız/288

Tablo 5: Romanda En Çok Kullanılan 100 Kelime

Cevdet Bey ve Oğulları romanında en çok kullanılan 100 kelime, roman boyunca 73281 kez tekrarlanmıştır. Bu tekrar sayısı romanda kullanılan toplam kelime sayısının (157247) % 46,60'ını oluşturmaktadır. Elde edilen yüzdeler oran, romanda en çok kullanılan ilk 100 kelimeye ait sıklığın romandaki toplam kelimenin yarısına yakını oluşturduğunu göstermektedir. *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda en çok kullanılan 100 kelimenin 89'u isim, sıfat, zamir, zarf ve fiil gibi temel kelime olma özelliği taşımaktadır. 11 kelime ise yardımcı kelime olarak değerlendirilen edat, bağlaç ve ünlem türündedir. *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında en çok kullanılan ilk 100 kelimenin 31'i isimdir. İsimden sonra 30 örnekle fiil yer almaktadır. En çok kullanılan ilk 100 kelimenin 14'ü sıfat, 13'ü zamir ve zarftır. Zamir ve zarfı 7 örnekle bağlaç, 5 örnekle edat takip etmektedir. En çok kullanılan ilk 100 kelimenin içinde ünlem türünde 1 örnek bulunmaktadır.

Romanda bir kelimenin farklı türleri karşıladığı örneklere de rastlanmaktadır. Örneğin 'bir' kelimesi olay örgüsü içinde zamir, sıfat ve bağlaç gibi farklı türleri karşılayan işlevlerle kullanılmıştır. En çok kullanılan ilk 100 kelime içinde bu şekilde farklı görevlerle kullanılan 14 kelime bulunmaktadır. Romanın sıklık bakımından sıralanan ilk 100 kelimesinde aynı kelimenin sıfat ve zarf görevli kullanıldığı 6 kelimeye yer verilmiştir. Sıfat, zamir ve bağlaç görevli 1, sıfat ve zamir görevli 5, isim ve sıfat görevli 1, edat ve bağlaç görevli 1 kelime örneği vardır.

Edebî eserlerde kullanılan kelimeler, sanatçının kavram dünyasına ait ayrıntıları ön plana çıkarır. Eserin söz varlığını oluşturan kelimelerden hareketle sanatçının duygu, düşünce ve kültür dünyasına ait unsurları ortaya çıkarabilmek mümkündür. Özellikle kullanım sıklığı yüksek olan kelimeler yazarın kavram dünyasının sınırlarını belirlemede önemli bir ölçüttür.

Ahmet Buran, edebî metni oluşturan öğelerin “içerik/öz” ve “sunuluş” olduğunun altını çizerek bu öğelerin edebî metin ile ilgisini şöyle açıklar: “İçerik metnin duygusal, soyut tasarımıdır. Bu tasarım edebî metnin ruhunu oluşturur. Sanatkârın duygu dünyası ve doğuştan sahip olduğu sanatkârane algılayış ve kurgu burada kendini gösterir. Bu silüetin ete kemiğe bürünmesi, yani somut ve duyulur, görülür, bilinir hâle gelmesi ise sunuluşla ilgilidir. Sunuluş ise ancak ve sadece dil ile dilin farklı bir biçimde kullanılmasıyla mümkündür.” (Buran, 2008: 172). Sunuluşun dil ile yapılması dile ait kelimelerin kullanılmasıyla olur. Yazar; kavram dünyasını, önem verdiği ve geri plana ittiği öğeleri, iç ve dış âleme ilişkin algısını kelimeler aracılığıyla yazıya döker. Dolayısıyla eserini oluştururken kullandığı kelimeler yazarı tanıtmaya bakımından önem taşır. Bu düşünceden hareketle Orhan Pamuk’un *Cevdet Bey ve Oğulları* romanında en çok kullandığı kelimelerden yola çıkarak yazarın kavram dünyası ile ilgili çeşitli yorumlar yapabilmek mümkündür.

Ben ve *biz* zamirinin sık kullanımı, yazarın ferdiyetçi yönüyle ve kahramanların kendilerini ön planda tutmalarıyla ilgilidir. Romanda *anne*, *baba*, *abla*, *ağabey* kelimelerinin kullanımı aile kavramına; hala, teyze, enişte, dayı, amca vb. akrabalık isimlerinin kullanımı akrabalık müessesesine verilen önemin işareti olarak düşünülebilir. *Aile* ve *akraba* kelimelerinin sık kullanımı da bu tespiti destekler niteliktedir. *Zaman* ve *hayat* yazarın romanında önemli yer tutan kavramlardır. Bu kavramların çok kullanılması zamanın ve hayatın insan için taşıdığı öneme dikkat çekilmek istenmesi şeklinde yorumlanabilir. *Önce*, *sonra*, *şimdi*, *akşam*, *gece*, *yl*, *an* kelimeleri de yazarın ön planda tuttuğu zaman kavramını pekiştiren örneklerdir.

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellikler düşünme ve konuşma yeteneğidir. İnsanın bu yeteneklerini ortaya koyan *akıl*, *düşünmek*, *anlamak*, *söylemek*, *demek* kelimeleri yazarın en çok kullandığı kelimeler arasındadır. Böylece yazar, insanî farklılıklara dikkat çekmiştir. Ayrıca *düşün-* fiili yazarın fikre önem verdiğinin, *de-* ve *söyle-* fiillerinin sık kullanımı romanlardaki karşılıklı konuşma çokluğunun göstergesi olarak düşünülebilir. Konuşmanın önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen *söz*, olay örgüsünde sık tekrarlanmış böylece *söz*’ün yazar için taşıdığı değer roman sayfalarına yansıtılmıştır.

Romanda çok tekrarlanan *her*, *başka*, *biri*, *bütün* kelimeleri yazarın belirsizlik algısını göstermesi bakımından önemlidir. *Ne*, *mi/mU*, *nasıl* soru kelimeleri, yazarın hayata, olaylara ve insanlara karşı sorgulama içinde olduğunun belirtisidir. Roman kahramanlarının geçmişe özlem duymaları *hatırla-* fiilinin sıkça kullanılması sonucunu doğurmuştur. Romanın mekânları kahramanların yazgısında önemli rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak *oda*, *ev*, *sokak*, *mahalle*, *konak*, *apartman* kelimeleri sıkça kullanılmıştır. Mekân isimlerinin kullanım sıklığı yazarın mekâna önem verdiğinin ve olay örgüsünde mekânın belirgin yer tuttuğunun somut yansımalarıdır.

En çok kullanılan kelimeler arasında dikkati çeken örneklerden biri *murıldan-* fiilidir. Türkçenin kelime sıklığı ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda bu fiile fazla rastlanmamaktadır. Kahramanların kendi kendilerine alçak sesle konuşmalarının ve sesli düşüncelerinin fazlalığı *murıldan-* fiilinin en çok kullanılan kelimeler arasına girmesinde etkili olmuştur.

Romanda kullanılan özel isimlerden hareketle yorumlar yapmak da mümkündür. *Cevdet Bey ve Oğulları*’nda erkek isimlerinin kadın isimlerine göre çok olması romanın şahıs kadrosunda erkek kahramanlarının çokluğunun sonucudur. Yazarın romanlarındaki bu durum, erkek egemenliğinin varlığını hissettirdiği düşüncesini de beraberinde getirmektedir.

Yazarın romanında kullandığı ülke ve kıta isimleri Türkiye, Ortadoğu ve Avrupa’nın içinde olduğu bir coğrafi alanı belirler. Ortak kullanıma sahip dil ve millet isimleri de sınırları çizilen coğrafyaya örtüşmektedir.

Romanın söz varlığı içinde yer alan kitap isimleri, yazarın düşünce dünyasını şekillendiren, yazar için edebî literatürde önem arz eden eserlere işaret etmesi bakımından dikkate değerdir. Eserde *kitap* kelimesinin fazla kullanımı, yazarın insanın kendini

geliştirmesinde ve farklı bakış açıları kazanmasında kitabın üstlendiği göreve dikkat çektiğini göstermektedir.

Orhan Pamuk, romanında doğum, evlenme, sünnet, ölüm gibi toplumsal ve geleneksel dönemlere işaret eden olaylara da geniş yer vermiştir. Özellikle nişan ve sünnet törenleri olay örgüsünde ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu durum yazarın eskiden beri süregelen örf, âdet, gelenek ve göreneklere değer verdiğinin göstergesidir. Ölüm, romanda ön planda olan konulardan biridir. *Cevdet Bey ve Oğulları*'nda Cevdet Bey'in ölümü başta olmak üzere bazı roman kahramanlarının ölümü etraflıca anlatılmıştır. Buna rağmen romanda *taziye* kelimesinin kullanılmamış olması dikkat çekicidir. Bu durum yazarın ölüm konusuna ağırlık verdiğini ancak ölümle ilgili âdetleri fazla önemsemediği düşüncesini akla getirmektedir.

Romanın konusu, yazarın söz varlığını şekillendiren unsurlardan biridir. Sıklık oranı yüksek kelimelere bakılarak romanın konusu hakkında fikir sahibi olunabilir. Örneğin *düşünmek, zaman, okumak, söz, insan, hayat, çalışmak* ve *akıl* kelimeleri *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın düşünce ağırlıklı bir roman olduğunu, kahramanların akla, zamana, hayata değer verdiklerini; okumayı, çalışmayı ve düşünmeyi ön planda tuttuklarını göstermektedir.

Romanda az da olsa din ve siyaset ile ilgili çeşitli kelimeler kullanılmıştır. Ancak romanın en çok kullanılan ilk 100 kelimesinde din, siyaset ve ideolojiye ait kelimeler bulunmamaktadır. Bu durum yazarın incelenen romanında bu konulara eğilimi olmadığını göstermektedir.

Sonuç

Orhan Pamuk'un ilk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın söz varlığı; romanın farklı ve tekrar kelime sayıları, kelime türleri, anlamları ve kökenleri, kelimelerin kullanım sıklığı ve yazarın kavram dünyası adlı başlıklar altında incelenmiştir. İnceleme sonunda yazarın Türkçenin söz varlığını kullanma ölçüsü sayısal olarak belirlenmiş, elde edilen sayısal verilerin yüzdelerle dilimleri tespit edilmiştir. Tespitler tablo ve grafiklerle somutlaştırılmıştır. Yazarın roman boyunca 6658 farklı kelime kullandığı bu kelimeleri 150589 kez tekrar ettiği ortaya çıkarılmıştır. Farklı kelimeler romanın söz varlığının % 4,23'ünü, tekrar kelimeler % 95,77'sini oluşturmaktadır.

Yazar, romanında kelime türlerinin bütün örneklerine yer vermiş, anlam olarak en çok gerçek anlamlı kelimeleri kullanmıştır. Köken bakımından en çok Türkçe kelime kullanan Orhan Pamuk, kavram dünyasını belirleyen ifadeleri de olay örgüsünün anlatımda sıklıkla kullanmıştır.

Kaynakça

- AKSAN, D., (1996). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- AKSAN, D., (1998). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- AYDIN, M., (2007). *Dilbilim El Kitabı*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- BAŞ, B., (2013). Ahmet Midhat Efendi'nin Kelime Hazinesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S. 1(2), s. 75-83.
- BURAN, A., (2008). Dil İlişkileri ve Kavram Tercümeleleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Makaleler, Turkish Studies*, s.269-274.
- HENGİRMEN, M., (2009). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- KARAAĞAÇ, G., (2005). *Dil, Tarih ve İnsan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G., (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G., (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖLKER, G., (2011). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü (1945-1950 Arası)*. Konya: Kömen Yayınları.
- PAMUK, O., (2010). *Manzaradan Parçalar Hayat, Sokak, Edebiyat*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- PAMUK, O., (2012). *Cevdet Bey ve Oğulları*. İstanbul: İletişim Yayınları.